De herdenkingscultuur

Columns - 3 mei 2017 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

De Kaiserschmarren zijn extra dik, de bierglazen extra groot en uit het raam zie ik een adembenemend mooi Alpenlandschap. Zelden zo'n welvarende idylle gezien als de Beierse berg waar ik nu in een Gasthof zit. Alleen als ik naar de wc loop, wordt mijn behaaglijke sluimertoestand ineens ruw doorbroken: in de gang hangt een klein zwart-wit-fotootje van Adolf Hitler.

De dictator blijkt in ditzelfde bergcafé te zijn geweest. De huidige eigenaren hebben met witte stift bij de foto geschreven dat 'A. Hitler' deze plek heeft bezocht. De foto biedt op zichzelf weinig sensationeels: Hitler staat tussen een groepje glunderende bewonderaars; sommigen brengen de Hitlergroet. Maar het is precies deze normaliteit waardoor dit beeld hier zo'n betekenis krijgt.

We zitten op de Obersalzberg, aan de andere kant van waar Hitler zijn buitenhuis 'de Berghof' had gebouwd, bekend van de kleurenfilmpjes met Eva Braun. We hadden besloten een paar dagen naar Beieren te gaan en uitgerekend in dit blakende operette-decor komen we op het idee een nazi-monument te bezoeken - iets dat we in het getergde Berlijn, waar de oorlogsmonumenten over elkaar heen buitelen, nooit doen.

We zijn niet de enigen. Als we bij het officiële documentatiecentrum aankomen, staan er tientallen bussen op een enorme parkeerplaats, dicht op elkaar gepakt stromen honderden toeristen een modern gebouw binnen. De historische Berghof bestaat niet meer, maar voor je de historische bunkerresten binnen mag, dien je eerst een expositie te bezoeken.

> Merlijn Schoonenboom verbindt in zijn maandelijkse column persoonlijke ervaringen met bredere maatschappelijke ontwikkelingen in Duitsland

De situatie heeft iets absurds. De toeristen zijn op zoek naar spannende nazi-locaties, maar de Duitse staat drukt ze eerst nog even waarschuwend met de neus op de ergste misdaden. Daarom zie je bij de entree eerst een metershoge poster van een afschrikwekkende Hitler-figuur, daarna volgen foto's en opsommingen van de onmenselijkheden van het nazi-regime.

Al snel besluiten we ook dit officiële herdenkingsoord maar over te slaan. Natuurlijk, niets dan lof voor de uiterst geprofessionaliseerde Duitse *Erinnerungskultur*, maar het effect ervan op mijzelf is het tegendeel: hoe meer er in dergelijke exposities gehamerd wordt op de monsterlijkheid van de nazi's, des te meer rijzen de vraagtekens. De nadruk op de 'onmenselijkheid' verklaart de toenmalige populariteit van de nazi's bij de gewone burgers immers niet - en maakt de afstand tot de verschrikkingen uiteindelijk groter.

> Auteurs en filmers vragen zich de laatste jaren af welke rol het nazisme in de éigen familie speelde - een kwestie die de generatie voor hen niet wilde of durfde aan te gaan

'Opa was geen nazi', formuleerde de socioloog Harald Welzer in 2002 de wijdverspreide aanname van de derde generatie (de kleinkinderen) dat de eigen familie geen deelgenoot was aan het regime. In veel hedendaagse Duitse romans en films lijkt echter een nieuwe fase aangebroken. Meerdere auteurs en filmers vragen zich de laatste jaren af welke rol het nazisme in de éigen familie speelde - een kwestie die de generatie voor hen niet wilde of durfde aan te gaan. Niet het regime, maar de 'gewone mensen' komen centraal te staan.

Materiaal hiervoor is er genoeg. Buiten gekomen springen we snel een bergweggetje in. Na een rustieke rondwandeling komen we uit bij de 'gasthof' aan de andere kant van de berg. Deze rondwandeling door het bos, zo lees ik achteraf, liep Hitler ook graag. Hij filosofeerde met uitzicht op de Alpen over 'rassenvraagstukken', en hij bezocht erna dit café, een van de weinige op deze berg die de nazi's niet onteigenden, zo schrijven de eigenaren op hun Facebook-pagina.

En hier is het pas, dat we de historische sensatie krijgen die we bij het officiële monument niet konden vinden. De foto bij de wc is niet 'gefilterd' door een goedbedoelende educatieve instantie; hij waarschuwt niet voor het monster Hitler, hij toont alleen wel uitstekend Hitlers aantrekkingskracht bij gewone, vrolijke vrouwen in *Dirndls* en mannen in *Lederhosen*.

De huivering krijg je er vanzelf wel bij: echt duidelijk is het immers niet waarom de foto hier is opgehangen, onder twee prenten van de Obersalzberg 'voor en na de bombardementen'. Misschien is het ter lering, maar misschien vindt men de bezoekjes van de bekende dictator aan opa en oma ook best een beetje spannend.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: https://duitslandinstituut.nl/artikel/21124/de-herdenkingscultuur